Saateks

Repressioonidest Õigusriiki

Lennart Meri

Eesti Vabariigi President

Rahvusvahelisel õigusel on Eesti saatuse kujundamisel olnud keskne osa. Ta on olnud aluseks Lääneriikide poliitikale, mida tuntakse mittetunnustamispoliitika nime all: demokraatlik maailm ei ole kunagi tunnustanud Balti riikide okupeerimisele järgnenud inkorporeerimist Nõukogude Liitu. Teisisõnu, rahvusvaheline õigus hoidis elavana Eesti riikluse järjekestvust Nõukogude okupatsiooni rasketel aastatel.

Seepärast ongi loomulik, et peame taas pöörduma rahvusvahelise õiguse poole, et õiguslikult hinnata ja lõplikult jagu saada sellest luukambrist, mis on ikka veel nii visa hingega. Pean silmas Nürnbergi kogemusi. Vahetult pärast Teist maailmasõda said rahvusvahelised õigusnormid Nürnbergi protsessi mõjul aluseks põhimõttele, mille kohaselt on olemas

kuritegelikke organisatsioone (toona Saksa Natsionaalsotsialistlik Töölispartei ja mitmed teised), kuid iga sellise kuritegeliku organisatsiooni liikme üle mõistab õigust kohus konkreetse liikme tegude või tegematajätmiste põhjal.

Miks ma läksin siinse köite saatesõnas minevikku?

Esiteks, see minevik on tänases maailmas kahjuks ikka veel olevik. Totalitaarsed riigikorrad on ennast pea kõigis maailmajagudes määrinud oma rahvaste verega. Veel enamgi, Nürnbergi kogemused on totalitaarseid riigikordi õpetanud inimsusevastaseid kuritegusid efektiivsemalt varjama.

Teiseks, nende ridade kirjutamisel tuleb nentida, et meile kõigile nii tavakeelseks muutunud mõistel isikute represseerimine puudub Eesti Vabariigi õigusaktides veel legaaldefinitsioon.

Kolmandaks, Haagis on taas tööd alustanud sõjakuritegusid ja genotsiidi uuriv ÜRO kohus, niisiis maailmaorganisatsiooni kohus, mille liikmeks on ka Eesti Vabariik. Olgu Eesti juristide hinnata sellest tulenevad järeldused.

"Memento" tegevust tuleb kõrgelt hinnata kahel põhjusel. Esiteks, käesolev köide ja sellele järgnevad köited põlistavad mälestuse Eesti Vabariigi kodanikust, kes on pidanud kannatama, kelle inimlikku väärikust on kuritahtlikult alandatud ja teotatud, kes on totalitaarsete rezhiimide ja nende loodud kuritegelike organisatsioonide tegevusel hukkunud või hukatud.

Teiseks, - rahvusvahelise õiguse see osa, mis on Nürnbergist alguse saanud, on ilmutanud esimesi tundemärke, et inimsusevastaseid kuritegusid mõistetakse hukka ühtselt, sõltumata nende ideoloogilistest lähtealustest.

"Memento" on oma senise tegevusega seadnud isiku kõige kõrgemaks väärtuseks õiguse elule. Eesti Vabariigi põhiseaduse kõige mahukam peatükk on pühendatud inimese põhiõigustele, vabadustele ja kohustustele. "Memento" on säilitanud meie ajaloomälu ja ühtaegu tugevdanud rahvusvahelise õiguse alusmüüri. Totalitarismi mistahes vormid

kätkevad ohtu demokraatiale ja õigusriiklusele, järelikult julgeolekule, nii rahvuslikule kui rahvusvahelisele. Selles mõttes on "Memento" igapäevase töö ja käesoleva köite kandepind hoopis laiem ja aktuaalsem kui kannatusrohke möödaniku pelk jäädvustamine.

Kadriorus 12. juulil 1996